

Hvorfor har vi «gullenker» og «gullenkemenn»?

«Gullenke» er et internt begrep i SPK som har eksistert svært lenge. Det har aldri vært meningen at det skulle være et begrep for allmenheten. Likevel brukes det av media og er etter hvert blitt et relativt allment kjent begrep. Denne artikkelen setter søkelys på hvem «gullenken» og «gullenkemenn» egentlig er, hva «gullet» er og hva som har ført til at de har fått sine rettigheter.

Ektefellepensjon i SPK er et omfattende regelverk. Vi har to regelsett for hvordan pensjonen skal utbetales:

1. Bruttoregler (behovsprøvd eller ikke-behovsprøvd)
2. Nettoregler

Hvis du dør som pensjonist regnes opptjeningstiden eller pensjonsgrunnlaget i den perioden du var medlem i SPK. Dersom du dør mens du jobber, regnes opptjeningstid og pensjonsgrunnlaget ut ifra antall år du kunne stått i arbeid frem til aldersgrensen for stillingen, men ikke lenger enn til 67 år. Unge mennesker som dør, kan altså ha full opptjeningstid eller et større pensjonsgrunnlag enn på tidspunktet han eller hun døde.

Bruttoregler

Bruttoreglene tilsier at etterlatte får 39,6 prosent av avdødes pensjonsgrunnlag. Ektefellepensjonen kan være behovsprøvd eller ikke. Behovsprøving vil si at bruttoberegnet ektefellepensjon i en del tilfeller blir redusert ut fra egen arbeidsinntekt og samordnet mot egen tjenestepensjon som den etterlatte har.

Nettoregler

Netto ektefellepensjon utbetaler et beløp som tilsvarer 9 prosent av pensjonsgrunnlaget avdøde medlem hadde. Den skal ikke samordnes med pensjon fra folketrygden eller behovsprøves mot egen inntekt og egen tjenestepensjon som den etterlatte måtte ha.

Om du har rett på brutto eller netto etterlattepensjon kommer an på hvilket kjønn du er og datoer for når du ble medlem, når ektefelle ble født og når du giftet deg.

Tidligere hadde bare kvinner rett til ektefellepensjon

Fram til 1. oktober 1976 var det i utgangspunktet bare enker som hadde rett til ektefellepensjon. Pensjonen skulle ikke reduseres på grunn av egen inntekt og var beregnet til 39,6 prosent av den avdødes pensjonsgrunnlag. Dette var regler fra regler som var ment å skulle gi den hjemmeværende kona en mulighet til å klare seg etter mannens bortgang.

Det var store endringer i samfunnet på denne tiden og lovverket skulle tilpasses en ny og moderne tidsalder. Et av tiltakene var at ektefellepensjonen skulle moderniseres og lovendringene i 1976 skulle sørge for likebehandling av ektefellepensjon for kvinner og menn.

Ektefellepensjonen skulle fortsatt være 39,6 prosent av avdødes pensjonsgrunnlag, men den skulle nå behøvsprøves mot egen inntekt både for enker og enkemenn. Det ble gjort et unntak for de som hadde rettigheter før 1. oktober 1976, slik at de skulle få beholde dem.

«Gullet» i denne bestemmelsen er at alle enker etter menn som var medlemmer før denne datoen fikk beholde retten til ikke-behovsprøvd ektefellepensjon. Dette har stor betydning for etterlatte med høy egeninntekt. Reglene om «gullenker» og «gullenkemenn» ble altså vedtatt utfaset i 1976.

Hva er en «gullenkemann»?

Da reglene om behovsprøvd ektefellepensjon ble innført i oktober 1976, ble ikke rettigheten enkene til menn som var ansatt før denne datoen fjernet. Det var altså særregler for kvinner som er gift med menn med medlemskap før 1. oktober 1976. Sistnevnte gruppe hadde rett til en bruttoberegnet ikke-behovsprøvd enkepensjon.

EFTA-domstolen konkluderte 30. oktober 2007 med at praksisen som Norge hadde med særregler for kvinnelige etterlatte, var i strid med likestillingsdirektivet og EØS-avtalen. Denne dommen ble fulgt opp i 2010 av Stortinget med endringer i regelverket vi i SPK må følge. Enkemenn skulle ha samme rett til ikke-behovsprøvd ektefellepensjon som enker.

Endringen innebærer at etterlatte etter kvinnelige medlemmer også kan få brutto ikke-behovsprøvd etterlattepensjon, men bare for den opptjeningstiden avdøde hadde fra og med 1. januar 1994, tidspunktet da EØS-avtalen ble gjeldende i Norge. Opptjening før denne tid vil være behovsprøvd. «Gullenkemennene» får altså en delt beregning, der en del er behovsprøvd og en del er ikke-behovsprøvd.

«Gullet» varierer fra person til person

Selv om du kvalifiserer til å være en «gullenke» så betyr ikke det nødvendigvis en stor ektefellepensjon. Pensjonsutbetalingene er avhengige av flere faktorer og varierer mye fra sak til sak.

Det er stor forskjell i utbetalingene til «gullenkene» i SPK. Noen får utbetalt godt over 30 000 kr i måneden, men det er også mange med samme rettighet som ikke får noe utbetalt. De er altså ikke en ensartet gruppe. Gjennomsnittlig får en «gullenke» 10 540 kroner i månedlig ektefellepensjon, en «gullenkemann» 6 592 kroner, mens en etterlatt med en behovsprøvd ektefellepensjon gjennomsnittlig får 1 659 kroner. En gjennomsnittlig netto ektefellepensjon er 3 202 kroner.

Hva er fremtiden til «gullet»?

1 januar 2024 kom det nye regler for ytelser til gjenlevende i folketrygden. For de under 67 år blir det nå en behovsprøvd omstillingsstønad, ment å vare i tre eller fem år.

For de over 67 år blir gjenlevendetillegget til alderspensjonen faset ut. Det er ingen endringer i gjenlevendetillegget for de som er født i 1943 eller tidligere. For de født etter 1944 blir gjenlevendetillegget faset ut.

Det er ingen ting i disse nye reglene i folketrygden som i utgangspunktet betyr en endring i enkepensjonene i SPK. Reglene som gir «gullenker» og «gullenkemenn» er likevel pensjoner som ble vedtatt utfaset på midten av 70-tallet. De er beregnet etter et svært komplisert regelverk, som både er vanskelig å administrere og forklare. Sannsynligheten for at det på sikt skjer noe med dem er derfor til stede.

Fremover vil uansett færre og færre havne i kategorien «gullenker» eller «gullenkemenn». Det skyldes at de nye nettoreglene tar over. Alle født etter 1. januar 1955 får netto etterlattepensjon og det blir færre og færre som er etterlatte etter ansatte som ble medlem hos oss før 1. oktober 1976.